

Itt vagy most: Főoldal » Aktuális szám

Aktuális szám

ACTA ETHNOLOGICA DANUBIANA

2012

Tartalomjegyzék

Impresszum 2012

nincs szerző

Acta Ethnologica
DanubianaImpresszum

A kötet szerzőinek címjegyzéke

nincs szerző

Acta Ethnologica DanubianaSzerzőink

A szlovák prózai szövegfolklor a múltban és ma*

Viera Gašparíková

Acta Ethnologica
DanubianaTanulmányok

Németországból, Ausztrián keresztül Magyarországra*

Voigt Vilmos

Acta Ethnologica
DanubianaKözlemények

DEÁKY ZITA: „JÓ KIS FIÚK ÉS LEÁNYKÁK”. A KISGYERMEKKOR TÖRTÉNETI NÉPRAJZA MAGYARORSZÁGON

Budapest: Századvég Kiadó 2011, 504 p. ISBN 978 615 5164 019

Túlzás nélkül állíthatjuk, hogy a 21. századi hazai kultúrtörténet egyik csúcsteljesítményét veszi kézbe az olvasó, amennyiben belelapoz Deáky Zita új könyvébe. A kötet reprezentatív külleme eleve hívogató: a műnyomópapíron előállított, színes képekkel teli, több mint félezer oldalas kiadvány láthatóan túl akar lépni a szűkebb szakmai közönség elvárásain, és ennél jóval szélesebb olvasótáborra céloz meg. Ez utóbbi irányultsággal kapcsolatban a kiadó már korábbi, jó tapasztalataira építhetett. Bár az efféle könyvek előállítási költsége már eleve meghatározza a kereskedelmi ár alacsonynak korántsem nevezhető mértékét, mégis van remény arra, hogy a széles körben „fogaszthatóvá” tett szakkönyv tényleg elérje tágabb közönségét. Így történt ez ugyanis a szerző korábbi, nagyon hasonló kiállítású munkájával, amelyet Krász Lillával közösen írt a születés kultúrtörténetéről. Nyilván a korábbi kötet sikere indította a kiadót és a szerzőt is arra, hogy tartalmi és formai értelemben egyaránt folytassák a megkezdett sorozatot. A „Jó kis fiúk és leánykák” ott kezdődik, ahol az előző kötet véget ért. A vizsgálat az emberi élet korai szakaszával, a csecsemőkor végétől a hét éves korig tartó időszak 16–20. századi történeti és néprajzi kérdéseivel foglalkozik. Felületes szemlélőnek talán fel sem tűnik, hogy a kötet alcíme a kisgyermekkor „történeti néprajzát” ígéri szemben a korábbi kötettel, amelyik a „születés kultúrtörténete” megjelölést viselte. Ha szigorúan értelmezzük ezt a változtatást, akkor feltételezhetnénk, hogy a korábbi munkával szemben itt most – történeti téren – kevésbé az állami adatsorokra épít a szerző, hanem inkább az alsó társadalmi rétegek szokásaira és kultúrájára koncentrál. Valójában ez nincs így: jelen kötet is megtartja azt a

Príspevky k porovnávaciemu výskumu slovenských a maďarských ľudových rozprávok

Csilla Major-Balogh

Acta Ethnologica
DanubianaTanulmányok

Jegyzetek a gömöri cigánység varázsmeséinek interetnikus vonatkozásaihoz

Attila Agócs

Acta Ethnologica
DanubianaKözlemények

Fehérlófia és a mese morfológiája

Vas Kinga

Acta Ethnologica
DanubianaKözlemények

Trauuung und Hochzeit im Friedhof

Nagy Ilona

Acta Ethnologica
DanubianaKözlemények

A boldogasszonyi kálváriahegy

Szilágyi Zsófia Júlia

Acta Ethnologica
DanubianaKözlemények

Emlékjelek és szakrális kisemlékek Szetén

Bendíkné Szabó Márta

Acta Ethnologica
DanubianaTanulmányok

Szakrális kisemlékek a Galga mentén

Klamár Zoltán

Acta Ethnologica
DanubianaTanulmányok

módszertani alapelvet, amely a kora újkorra vonatkozó történeti fejtegetésekben nem húz éles határvonalat „elit” és „népi kultúra” közé, a 19–20. századi viszonyok tárgyalásakor azonban egyértelműen a néprajzi (tehát a falusi, népi kultúrára jellemző) adatokat reprezentálja felül. Éppen ezért talán nem is volt feltétlenül indokolt az említett alcímbeli változtatás beiktatása. A mostani kötet éppen annyira kultúrtörténeti, mint az előző volt.

A gödöllői Szent István Egyetem habilitált egyetemi docensének szerteágazó tudományos érdeklődése ezúttal a kisgyermekkor problematikájára összpontosít. A helyenként lírai hangvételű bevezetés kiemeli a kötet tudományközi törekvéseit, megmagyarázza a vizsgálat időhatárát (a 16. századtól a 20. század közepéig) és módszertani alapelveit. Az „Elméleti kérdések” címet viselő fejezet a témakörrel kapcsolatos társadalomtudományi szakirodalom nemzetközi és hazai kínálatából emeli ki azokat, amelyek a szerző tájékozódásában és orientációjában kiemelkedő szerepet játszottak. Külön alfejezet tárgyalja az ún. gyermektanulmányi mozgalom és a gödöllői művésztelep nevelési gyakorlatát. A kötet történeti irányultsága megkövetelte, hogy ugyanitt egy-egy alfejezet szemlélje végig az európai, illetve a hazai forrásadottságok lehetőségeit. A következő nagyobb fejezet magának a korosztályi besorolásnak adja a nagy távlatú művelődéstörténeti áttekintését, egyúttal kimerítően megindokolva a mostani vizsgálat hét éves korban megjelölt felső határát. A keresztény kultúrkörben ez az aetas discretionis, a „jó” és a „rossz” elkülönítésére szolgáló készség kifejlődésének az életkora. A rokonsági kapcsolatokról szóló következő fejezet a kisgyermekkor általános társadalmi, társadalomnéprajzi hátterét mutatja be. Önálló alfejezet foglalkozik a testvérek, illetve a nagyszülők szerepével, valamint az árva és a törvénytelen gyermekek speciális, ám korántsem ritkaságszámba menő esetével. Egy rövid fejezet a néprajzi leírásokból ismert cseregyerek-rendszert a főként királyi és főúri udvarok apródtartásával veti egybe.

A kötet egyik „néprajzi” törzsféjezetét a gyermek életmódjáról adott áttekintés jelenti, amelyen belül a szerző előbb a házon kívüli és a házon belüli élet elkülönítését követi, majd önálló alfejezetben foglalkozik az alvás, az étkezés, a tisztálkodás, az öltözködés, valamint az éhínség kérdéskörével.

A vallásos nevelésről írott fejezet a témakör fontosságát, bibliai alapjait hangsúlyozza, Aranyzáj Szent János, Rotterdami Erasmus, Luther, Kálvin, Pázmány Péter, Comenius, Apáczai Csere János, Rousseau, Perlaki Dávid, Cserei Farkas és mások ide vonatkozó gondolatainak idézésével. A főként néprajzi adatok aztán a vallásos nevelés hétköznapi gyakorlata, a gesztusok, az imádkozás és a „templomozás” tematikájú fejezetekben rendeződnek el.

Önálló, nagy fejezetet kapott az ünnepek és a gyermekvilág kapcsolatának kérdése. A szerző helyesen észlelte, hogy a teljes naptári év ilyen szempontú áttekintése szétfeszítené könyve határait, ezért vizsgálatát csupán az advent, a karácsony és az aprószentek napi szokások tárgyalására koncentrált. Ez a tudatos leszűkítés egyébként nem volt rossz választás: a nagyközönségnek (is) szóló kötetben helye van a máig élő és népszerű gyermekcentrikus téli ünnepek története körüli releváns tudományos eredmények tudatosításának, terjesztésének. Egy hasonlóan tömör, ám annál fontosabb fejezet tárgyalja az emberi életfordulók (születés, házasságkötés, halál) körüli szokások és a kisgyermekkor kapcsolatát. Önálló alfejezetben kerül sor a zsidó ünnepek és szokások áttekintésére. (Ennek kapcsán jegyezzük meg, hogy a szerző a kötet többi fejezetében is dicséretre méltó módon törekszik az etnikai és felekezeti tekintetben heterogén történelmi Magyarország sokszínű viszonyainak érzékeltetésére.)

Mindezek után még mindössze a könyv felénél járunk. A következő vaskos fejezetek (gyermekmunka, háború és gyermek, a beteg gyermek, gyermekvédelem) részletező ismertetése helyett csupán arra utalunk, hogy a szerző mindvégig következetesen tartja magát ahhoz, hogy a népi kultúra jelenségeit össztársadalmi keretben értelmezze. Hogyan is lehetne mondjuk a hadiárvak vagy a gyermekkórházak kapcsán csak és kizárólag a parasztyerekekről írni? Halmozottan igaz ez a későbbi, záró fejezetek esetében is, amelyek az óvoda és a bölcsőde intézményének hazai beágyazódásával, valamint a gyermekirodalom kezdeteivel (Benedek Elek

A Bácska legrégebbi kápolnái

Silling István

Acta Ethnologica
DanubianaTanulmányok

Botík, Ján: Dolnozemský Slováci. Tri storočia vystahovaleckých osudov, spôsobu života a identity Slovákov v Maďarsku, Rumunsku, Srbsku a Bulharsku

Liszka József

Acta Ethnologica
DanubianaKönyvismertetések,
annotációk

Deáky Zita: „Jó kis fiúk és leánykák”. A kisgyermekkor történeti néprajza Magyarországon

Dániel Bárh

Acta Ethnologica
DanubianaKönyvismertetések,
annotációk

Droppová, Ľubica–Krekovičová, Eva: Počujte panny, aj vy mládenci... Letákové piesne zo slovenských tlačiarní.

Liszka József

Acta Ethnologica
DanubianaKönyvismertetések,
annotációk

Ethnologia Slovaca et Slavica

Liszka József

Acta Ethnologica
DanubianaKönyvismertetések,
annotációk

Hlôšková, Hana ed. Stretnutie s rozprávkou. Pohľad do života a diela etnologičky PhDr. Viery Gašparíkovej, DrSc

Liszka József

Acta Ethnologica
DanubianaTanulmányok

és Pósa Lajos munkásságával) foglalkoznak.

A könyv közérthető, de nem túlságosan szájbarágó stílusa, egyszer általánosító, máskor részletező fogalmazásmódja, a jelenkorra reflektáló attitűdje egyaránt azt az ambivalenciát tükrözi, amely a szerző – egyébként mindenképpen elismerésre méltó – kettős szándéka mögött húzódik. Deáky Zita ugyanazt a témát egyszerre foglalta össze a szűkebb szakkutatás és a tágabb olvasóközönség számára. Ugyanaz a dolgozat állt a szerző nemrégiben lefolytatott egyetemi habilitációjának háttérében, amely immár a kérdéskör első igazán reprezentatív és a nagyközönség érdeklődésére számot tartó összefoglalásának alapját is képezi. A rendkívül nagy munkával és műgonddal összeválogatott, összegyűjtött képanyag hasonlóképpen a tudományos és népszerűsítő igények együttes kielégítésének kiváló megnyilvánulását jelenti. Nem minden kiadványra igaz ez, ezért itt külön ki kell emelni, hogy a mintegy háromszáz képből álló ikonográfiai korpusz összeállítása és értelmezett közreadása csak és kizárólag a szerző szorgalmát és kitartását dicséri. E munkája során leginkább a hazai fővárosi és vidéki muzeológus kollégák segítségére támaszkodhatott, akiknek a borító hátsó fülszövegében mond köszönetet. A könyv szakkönyv jellegét erősíti, hogy a kiadó nem ijedt meg a lábjegyzetek „olvasóeltántorító” hatásától, amely egyes népszerűsítésre is szánt kötetek esetében irányadó szempont szokott lenni. Nagyon fontos körülmény, hogy a meglehetősen tetemes bibliográfia közlésének sem volt akadály, amely még helytakarékos (apróbetűs, három hasábos) tördelésben is csaknem 15 oldalt tesz ki, és egyúttal a témakör kapcsán az eddigi legteljesebb hazai szakirodalmi eligazítás lehetőségét rejti magában.

A kötet, amely egyértelműen a témakör eddigi legnagyobb szabású hazai áttekintését jelenti, természetesen jó néhány témakörre nem térhetett ki. A szerző az előszóban maga is említi ilyeneket (pl. a gyermekélet, gyermekjáték számos folklór vonatkozását), amelyek szétfeszítették volna e könyv kereteit. „Nehéz volt meghúzni a határt. Tulajdonképpen mindenki, kutató vagy érdeklődő olvasó kiegészítheti saját ismereteivel, nézeteivel és tapasztalataival a kötetet. Ez a könyv sorsa. Ami benne van, és ami kimaradt, ösztönzően hathat további hasonló munkálatokra, ami önmagában eredmény lehet.” Csatlakozunk a szerző idézett szavaihoz: mindenkit biztatunk a hasonlóan merész, nagy távlatú, és csöppet sem könnyed vállalások elvégzésére! Deáky Zita új könyve – már megint – magasra tette a mércét.